

În evoluția paleoslavei se distinge, prin urmare, mai întâi, o perioadă inițială, veche slavă propriu-zisă (secolele IX—XI)¹, în cadrul căreia unii cercetători evidențiază două etape: cea moravo-panonică² sau clasică³ (sfârșitul secolului al IX-lea și începutul secolului al X-lea), când frații misionari și discipolii lor apropiați au tradus primele cărți de cult, ale căror originale nu s-au păstrat, și etapa bulgară⁴ (sfârșitul secolului al X-lea — secolul al XI-lea), când în sud-vestul și estul Bulgariei au fost scrise cunoscutele codice: *Codex Zographensis*, *Codex Marianus* etc., în total 15 manuscrise paleoslave.

Cea de-a doua perioadă, perioada slavonă, nu prezintă, în întregul ei, o limită tranșantă, în timp, față de perioada anterioară, întrucât începuturile ei variază în funcție de apariția diferitelor copii locale ale textelor chirilo-metodiene: sec. X—XI la slavii din Marea Moravie și Panonia, secolul al XI-lea la slavii de est, secolul al XII-lea la slavii de sud (bulgari, sîrbi, croați)⁵. În orice caz, se poate vorbi de slavonă încă de la sfârșitul secolului al X-lea, evoluția ei putînd fi urmărită pînă pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea, când slavona încetează de a mai fi o limbă literară și se menține numai ca limbă de cult⁶ (situație valabilă și azi pentru slavii ortodocși).

Această distincție, de ordin lingvistic, privind cele două perioade, a impus în mod necesar o distincție de natură metalingvistică. Referitor la prima perioadă se vorbește azi, de ex., de *vechea slavă*, *vechea slavă bisericească*, *vechea bulgară* etc., iar privitor la a doua — de *slavă*, *slavă bisericească*, *slavonă* etc. De menționat că sînt denumite (sau considerate) „limbi” nu numai perioada veche slavă propriu-zisă și cea mai nouă, slavonă (comp., de ex., termeni ca *limbă paleoslavă*, pe de o parte, și *limbă slavonă*, pe de alta), ci, uneori, chiar diferitele forme sau variante locale ale vechii slave, privite izolat (comp., de ex., la A. Vaillant: *le slavon russe*, *le slavon croate* etc.)⁷.

O analiză mai amănunțită a acestor termeni științifici, pe care vom încerca s-o facem mai jos, ne va arăta că lucrurile se complică și mai mult nu atît datorită faptului că una și aceeași noțiune se exprimă metalingvistic în mod diferit (de unde o serie de sinonime, a căror gamă crește considerabil mai ales sub raport diacronic), cît în virtutea concluziei, pe care o anticipăm acum, că unul și același termen poate servi pentru exprimarea unor sensuri diferite, iar delimitarea de care vorbeam mai sus se face destul de ambiguu sau, uneori, nu se face de loc.

*

Vom considera, în cele ce urmează, termeni științifici atît denumirile formate dintr-un singur cuvînt (de ex., *paleoslavă*), cît și denumirile constînd din sintagme (de ex., *limbă veche slavă*), inclusiv respectivele variante topice;

¹ Vezi, de ex., Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 300, sau, în ultima vreme: R.M. Cejtin, *O leksičeskich osobennostjach jazyka staroslavjanskich pamjatnikov*, în „Voprosy jazykoznanija”, 1969, 6, p. 34.

² Nicolaus van Wijk, *op. cit.*, p. 13.

³ R.M. Cejtin, *art. cit.*, p. 34.

⁴ Nicolaus van Wijk, *op. cit.*, p. 28 și urm.; R.M. Cejtin, *loc. cit.*

⁵ Vezi André Vaillant, *Manuel* ... (ed. rusă), p. 15, 19.

⁶ Vezi K. Gutschmidt, *art. cit.*, p. 71 și urm.

⁷ Și în slavistica românească se vorbește adeseori despre *slavona sîrbă*, *slavona rusă* etc. de asemenea, *slavona românească*.